

Laura Albéniz, 1890-1944

Pilar Parcerisas
parcerisas.pilar@gmail.com

Historiadora, crític d'art i comissària d'exposicions independent. Diari Elpuntavui, membre del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts de Catalunya, i de l'Associació Catalana de Crítics d'Art (ACCA), de la qual va ser presidenta (2007-2010).

L'any 1993 se celebrà a Manresa l'exposició retrospectiva *Laura Albéniz, 1890-1944*, comissariada per Pilar Parcerisas, a la sala "La Plana de l'Om" de la Fundació Caixa de Manresa.¹ L'exposició constava de dos àmbits diferenciats: «Laura Albéniz. L'estela d'un somni» i «Laura Albéniz i el seu entorn». El catàleg tractava diferenciadament aquests dos àmbits, amb un text de la comissària dedicat a Laura Albéniz, i un altre de Joan Perucho extret de les seves memòries publicades a *Els jardins de la malenconia* (1992).

Els textos recullen també paraules d'Eugeni d'Ors i Alexandre de Riquer, així com citen fragments de l'epistolari de Laura Albéniz estudiat i publicat per Mercedes Tricàs, suport documental d'interès.

La transcripció dels textos d'aquest catàleg que presentem té dos propòsits: recordar el paper d'una artista en un període molt actiu i prolífic de l'art català i ensems provocar que els joves investigadors continuïn la recerca.

Transcripció:²

«L'Estela d'un Somni

Recuperar la figura de Laura Albéniz no és una tasca fàcil, malgrat el seu cognom il·lustre, conegut arreu del món. Filla del gran compositor Isaac Albéniz, va desenvolupar una obra pictòrica i literària de gran sensibilitat, avui pràcticament desconeguda i que en aquesta exposició intentem donar a conèixer per tal de situar definitivament en unes coordenades històriques les seves aportacions a l'àmbit de la pintura, el dibuix i la il·lustració.

Laura Albéniz va néixer a Barcelona el 16 d'abril de 1890. Formada inicialment a Londres, on la família Albéniz s'havia traslladat, alternà la residència entre París i Niça durant els primers anys del nostre segle.³ Autodidacta en el dibuix i la pintura, visqué molt de prop els ambients aristocràtics, culturals, artístics i, sobretot, musicals del París del "*début du*

¹ Consulteu el catàleg de l'exposició *Laura Albéniz: 1890-1944* (cat. exp.) Manresa Sala La Plana de l'Olm, Fundació Caixa de Manresa, 7-30 maig 1993.

² A la transcripció s'ha respectat el text tal com va ser imprès, i només s'han fet unes petites modificacions ortogràfiques. Per tant, es tracta d'un cas excepcional ja que no s'han seguit les bases de l'edició de la revista, especialment en l'aplicació de les cometes i les cursives.

³ Es tracta del segle XX quan es redactà aquest text que ara es transcriu.

siècle”, al costat del seu pare a qui seguia a tot arreu i de qui va heretar una precocitat artística que la dugueren a mostrar els seus primers treballs quan a penes tenia setze anys. L’entorn artístic en que va créixer Laura Albéniz era aquell que envoltava al seu pare, molt amic d’artistes envers els quals mostrà sempre una gran generositat, que generà al seu torn una actitud recíproca: Ramon Casas, Darío de Regoyos, Ignacio de Zuloaga, Xavier Gosé, Laureà Barrrau, Ismael Smith i un llarg etcètera.

L’obra primerenca de Laura Albéniz és deutora de diverses influències tant temàtiques com estilístiques. Inicialment, pinta temes que reflecteixen l’ambient mundà dels lleures del París de la “*Belle Époque*”. Un món de dandisme entre “*vache*” – això és: espiritual, irònic, cínic -, i “*chic*”, d’elegància proustiana i d’un alt sentit decoratiu que situen l’artista en l’anhel d’èsser també un “*dandi*”, refinat, elegant, urbà i, per què no, també modern. Aquest esperit l’encarnà perfectament Xavier Gosé (1876-1915) l’artista que assolí gran èxit com a dibuixant a París, llavors capital de la moda i de l’art. Gosé, molt amic d’Isaac Albéniz – aquest l’acollí a casa seva quan es trobà molt malalt – va ser potser el primer mestre directe de Laura Albéniz, el qual l’influí en la línia, en la composició japonesa en diagonal adoptada ja anteriorment per Degas i els impressionistes, en el seu dinamisme i gracilitat. La recerca d’una nova silueta femenina en la moda i en l’art situen Gosé i els seus deixebles estilístics a Espanya, entre els quals trobem Laura Albéniz, Penagos, Ribas i Fabiano, com a precursors de “*l’art déco*”.

Laura Albéniz respon, en un primer moment, al mestratge de l’última etapa afrancesada de Gosé, però també cal situar en el seu entorn l’obra de Zuloaga. És l’any 1905 quan Isaac Albéniz estrena la seva òpera “*Pepita Jiménez*” al Teatre de la Monnaie, a Brussel·les. Gosé i Zuloaga en dibuixen els vestits, essent la primera incursió de Gosé en el terreny de la moda, que esdevindrà els dos últims anys de la seva vida el seu tema predilecte. Això s’esdevé poc abans que Serge de Diaghilev comenci a triomfar amb els seus ballets i òperes a París el 1909 i s’iniciï una carrera ascendent del director dels ballets russos que treballà amb artistes de l’avantguarda als anys vint.

Com a projecció pública de la seva obra, ens consta una primera exposició individual de Laura Albéniz al Musée Moderne de Brussel·les l’any 1906 on presenta “*Pages d’album*”, un recull de dibuixos i aquarel·les que la crítica qualifica de “*divertissants et spirituels*”. Cal dir que la crítica serà unànime al llarg de la seva trajectòria, destacant sobretot la seva “*virtuositat*”, “*delicadesa*”, “*elegància*” i “*esperit femení*”, fins al punt que els crítics exclamen sovint, referint-se als seus temes: “*Des femmes, des femmes, toujours des femmes*”.

És evident que Laura Albéniz és, en ella mateixa i en els dibuixos que representa, l’encarnació d’un nou esperit femení, culte, elegant, intel·ligent i modern, que enllaça amb una llarga tradició de recerca d’un nou tipus femení que es configura no solament en la concreció d’una nova silueta, sinó també en tota una visió interior i íntima de la dona que busca, als inicis del segle XX, una llibertat sense perdre en cap moment la seva femineïtat. Aquest és una vella aspiració que trobem ja en James Whistler (1834-1903), el pintor nord-americà fincat a Londres que pintà, allunyant-se del prerafaelisme, “*La princesa del país de la porcellana*” (1864), pintor amb qui els crítics relacionen

l'obra de primera època de Laura Albéniz, sobretot en *“el pastell clar i en la whistleriana delicadesa de tons esfumats”*. Però també ens parlen de Toulouse-Lautrec, cita inevitable en qualsevol dibuixant del noucent, i de Degas, pel que fa a la temàtica de ballarines tractades amb *“vaporositat”, “vellutada factura”* i *“precisió de les ombres”*.

Podríem també resseguir la silueta artística i femenina de Laura Albéniz a través de la iconografia d'Aubrey Beardsley, precursor de l'*Art Nouveau*, amb qui sovint es relaciona la seva obra, sense oblidar el traç del gran dibuixant francès Jean-Louis Forain (1852-1931), autor de nombrosos dibuixos i pintures de balls i òperes, creador d'atmosferes cromàtiques denses, que encunyà una particular forma d'entendre la silueta femenina, amb la negació de la línia contínua, tot concebant el contorn amb l'esclat de pinzellades grasses, contraposades i en constant agitació. Aquests perfils, desdibuixats i despentinats, els trobarem reflectits en molts del dibuixos de Laura Albéniz. La ingenuïtat, la dolçor, la finor i harmonia amb que tracta l'interior femení, entronca amb una altra tradició pictòrica: aquella que pertany a les dones, com Berthe Morisot, que amb els seus temes femenins aporta des del postimpressionisme una pinzellada espontània i tendra. Fins i tot, així ho reconeix Eugeni D'Ors, en el seu *Glosari* l'any 1911. Diu referint-se a Laura Albéniz: *“...Sura en les seves petites obres una femenina essència d'impubertat precària; i perquè barregen sos croquis, ab tendresa igual, les joves mares i les àgils ballarines”*.

L'any 1907, Laura Albéniz i Ismael Smith realitzen una exposició a l'establiment de Josep Ribas a la Plaça Catalunya. Les crítiques són excel·lents, tot i que accentuen la seva joventut parlant de *“niña prodigio”* o referint-se a la *“niña Laurita”*. Hi presenta dibuixos i pastells de temàtica mundana realitzats probablement a Niça: *“ha sorprendido el tipo de las mujeres modernas que frecuentan la Côte d'Azur y pasean morbosas elegancias entre príncipes tarabanas, “rastaquoueres” deslumbradores y jóvenes decadentes de la peregrinación a Mónaco y Monte-Carlo”*. Se li atribueix en aquesta exposició que els dibuixos són essencialment i formalment francesos: *“Aún en sus tipos de mantones chinoscos, flores rojas y rostros plomizos, se entrevé la nota parisién”*. Són figures d'aire coquet i perspicaç que donen una visió moderna i cosmopolita del món femení, la qual troba en el seu company d'exposició, Ismael Smith, la rèplica masculina i en versió escultòrica d'aquest món urbà, mundà i també cosmopolita. És així com Smith fa el salt del volum compacte i turmentat de Rodin a un estil més realista que farà que D'Ors el qualifiqui de precursor del Noucentisme.

En aquesta època, Laura Albéniz és, per a Eugeni D'Ors, la imatge de la dona ideal. És així com li dedica, a rel d'aquesta exposició, a *“La Veu de Catalunya”*, la glossa titulada *“Laura Albéniz, noucentista”*, que pel seu interès transcrivim a continuació:

“La que mimaren entre tots perquè és la més tendra. Destaca la seva ingenuïtat, que és molt guapa. Diu que fa garbosament pintura arbitrària. Això de que la ingenuïtat jugui a l'arbitrarisme és una cosa que només podia veure el Noucent. Tan guapa és que se'n pot dir una profecia: Laura Albéniz serà la nostra Vigée-Lebrun. Y un dia'l seu retrat, pintat per ella mateixa, enjorà la nostra Galeria de Catalanes hermoses”. Signat: Xenius

La relació de Laura Albéniz amb Eugeni D'Ors es consolidarà al llarg de tota la seva vida, restant com a testimoni una correspondència fructífera i l'impacte de l'idealisme d'orsità i el mediterranisme noucentista en la major part d'obres de Laura Albéniz dels anys 30, un bon conjunt dels quals s'han pogut reunir en aquesta exposició. Tot i això, Laura Albéniz manté una pugna interior amb el model de la "*Ben Plantada*" que intenta imposar Eugeni D'Ors, potser degut a la seva infantesa viscuda en ambients mundans i a la seva formació cosmopolita. És així com en el seu diari inèdit, l'abril de 1915 escriu:

"Acabo de leer por centésima vez La Ben Plantada... Es un libro que me gusta tan de veras, que quisiera haberlo escrito. Gozo realmente y hondamente leyéndolo, aunque "ella" y su manera de ser no acaban de convencerme, yo quisiera saber el porqué en España, la mujer de su casa, la mujer buena para un hogar; la "Madre", tiene que ser forzosamente beata e ignorante y si es hermosa, muy callada. "Calla tant i tan bé"".

El 1911, un any fortament assenyalat per la puixança del Noucentisme, té lloc a Barcelona, a les sales dels Fayans Català, una de les exposicions més sonades "*Albéniz-Néstor-Smith-Andreu*". Resulta difícil emmarcar aquests artistes com a noucentistes encara que així ho pretenguin els qui els presenten en un dels catàlegs més luxosos de l'art català de primers de segle. Aquesta és una exposició especialment significativa perquè reuneix quatre artistes d'una nova generació emergent que, des de disciplines diferents – dibuix i pintura, caricatura, escultura i esmalt-, entenen la modernitat des del trànsit del vell al nou, del modernisme al noucentisme, sense pertànyer ni a un ni altre corrent. Són artistes d'una habilitat sense límit, però desclassats estilísticament, amb un alt sentit del decoratiu. Una generació volàtil i evanescent que s'esfuma al llindar de l'*art déco* i l'avantguarda. Crec encertada la visió d'Alexandre de Riquer quan, presentant Laura Albéniz en aquesta exposició, qualifica aquests artistes de seguidors dels "*decadentes modernos*". Feliç expressió per definir les contradiccions d'aquests joves delfins del modernisme decadent que traspassaren el Noucents des d'una joventut tan sols insinuada. Per a Riquer, els dibuixos de Laura Albéniz evoquen allò tràgic de Toulouse-Lautrec, allò pervers d'Aubrey Beardsley i allò cínic de Forain.

L'altra seva gran exposició a Barcelona va ser a les Galeries Dalmau, el 1914. Just abans d'aquesta exposició havia treballat al costat de Maurice Denis, artista que fundà al 1888 el grup dels Nabis, precursors en part del Fauvisme. Hi presentà una cinquantena d'obres principalment dibuixos, aiguades i pastells, obres fetes a França i procedents també d'un viatge realitzat a Sevilla. És freqüent trobar en l'obra de Laura Albéniz manoles, ballarines, sevillanes, gitanes, tot seguint una llarga tradició "*fin-de-siècle*" i l'esperit d'algunes composicions musicals paternes, com en l'aiguada titulada "*Gitana Venta Eritaña*" (1914) que s'exhibeix en aquesta exposició.

Les obres dels anys trenta de les que sortosament n'hem pogut aplegar un bon conjunt, acusen l'empremta del mediterranisme noucentista, accentuant-ne l'idealisme i els valors simbòlics. Les formes són més arrodonides, rotundes i angèliques, expressades també amb la solidesa del traç, dolç i esquerdat alhora, reflectint també una femineïtat més reposada i madura. Hi ha una sèrie de dibuixos a la tinta que jo anomenaria "*negres*", que donen a entendre aquest posat madur de l'autora, d'espiritualitat i "*coqueteria*" interiors.

Malauradament, les obres dels anys vint o anteriors o bé han desaparegut o s'han dispersat pel món. Tant de bo aquesta exposició sigui un estímul perquè altres dibuixos d'aquesta època surtin a la llum, ja que n'hem pogut reunir molt pocs. Sortosament i, en tot cas, tenim constància del seu estil per les nombroses il·lustracions que ens han llegat les revistes de l'època.

Com a il·lustradora, Laura Albéniz seguí primerament els passos de Xavier Gosé. Aquest havia il·lustrat l'any 1907 el llibre de Gregorio Martínez Sierra, *"La feria de Neuilly"* (Sensaciones frívolas de París), editat en castellà per la Casa Garnier. És així com el 1908, Laura Albéniz il·lustra la *"Aldea ilusoria"* i *"El pelegrino ilusionado"* d'aquest mateix autor. El seu traç es prodiga per revistes il·lustrades generalment al costat de textos literaris. Els anys 1919, 1920 i 1921 trobem els seus dibuixos signats, generalment, L.A., a la revista *"D'Ací D'Allà"*. També col·laborà a *"La Esfera"* i il·lustrà sovint textos d'Eugeni D'Ors. Realitzà també alguns ex-libris i, finalment, les seves grans dots com a dibuixant les trobem a la il·lustració amb puntes seques de les *"Elegias"* d'Eduardo Marquina, que edità Gustavo Gili a les bellíssimes edicions de *"La Cometa"* el 1935.

La vida de Laura Albéniz es va veure cisellada per la irrupció d'uns fets que trasbalsen la seva espiritualitat interior. La prematura mort del seu pare el 1909, el seu casament el 1918 amb Vicente Moya Francés –militar de carrera fins a l'any 1933 que després treballà per a la indústria britànica-, el naixement dels seus fills, Julio el 1919 i Rosina el 1920, així com la desaparició en plena guerra civil del seu únic fill baró. A Barcelona, on va viure bona part d'aquests anys, va cultivar bones amistats, entre elles el matrimoni d'artistes Olga Sacharoff i Otto Lloyd, algunes pintures dels quals hem pogut també exhibir amb motiu d'aquesta mostra d'homenatge, com el retrat de Laura Albéniz que realitzà de memòria O. Sacharoff els anys cinquanta i dos paisatges pintats per O. Lloyd. Laura Albéniz va morir, encara jove, a Barcelona, el 3 de març de 1944. Enllà del temps varen quedar el seu esperit refinat i sensible, la seva tendresa il·limitada i el seu *"savoir faire"* de dona culta, dotada per a les relacions socials i les amistats, que mantingué al llarg d'una nodrida correspondència amb músics, artistes i escriptors. Un estudi de Mercedes Tricàs aprofundeix en l'epistolari de Laura Albéniz amb músics com Gabriel Fauré, Paul Dukas, Debussy o Vicent d'Indy.

La figura artística de Laura Albéniz es perfila encara avui fràgil i delicada, evanescent, com la seva generació, que trobà en el *"dandisme"* modern una nova forma de sensibilitat, exercitada amb espiritualitat i superant tota frivolitat. Com digué la crítica: *"En los dibujos de Laura Albéniz la línea es como la estela de un sueño y toda la expresión tiene la fuerza de un concepto"*.

En el record de la seva persona i de la seva obra, aquesta seria sens dubte la seva silueta.

Pilar Parcerisas

abril 1993».

«Laura Albéniz

La Laura i la mare s'apreciaven molt. La Laura la retratà, com també retratà el meu germà Ernest. Aquest darrer està plasmat en un deliciós dibuix sobre el qual vaig fer un poema en prosa, que reproduïxo:

“Retrat IV

Figura als setze mesos, abillat com un infant de Berthe Morisot, amb cosset i faldons blancs, dempeus, retratat per Laura Albéniz. L'Ernest és aquí, i és l'única imatge que ens resta entre nosaltres, colom volant insegur cap a l'ocàs, cap a la dissolució de les coses, car no el recorda ningú, llevat dels germans i ningú més. Ens queda als ulls el blanc i unes taques d'ombra blaves.”

La Laura, segons em deia la meva mare i assegura la meva germana, era molt bella. Pintava i dibuixava amb una elegant exquisidesa. Fou deixebla de Xavier Gosé, el gran il·lustrador de revistes franceses, i amiga de Ramon Casas, Marià Andreu, i I. Smith. Com que no ho necessitava per a viure, féu poques exposicions individuals, però influí en les creadores d'un món infantil, com Lola Anglada i Maria Llimona. Féu ex-libris remarcables i il·lustrà l'edició de bibliòfil d' *El sombrero de tres picos*, d'Alarcón, que publicà Gustau Gili en la col·lecció “*La Cometa*”. Estimà molt al seu pare i ell a ella. Hi ha un retrat memorable de tots dos davant d'un piano de cua. Li feia de secretària i contestava les cartes de Gabriel Fauré, Vincent d'Indy, Paul Dukas i Ernest Chausson, entre altres, essent amiga de tots ells. Ha deixat un diari, d'una meravellosa espiritualitat, que sembla obra d'un Valéry Larbaud o un Paul Morand, que encara no comprenc que no s'hagi publicat mai o hagi cridat l'atenció d'un editor. Jo he fet diversos esforços en aquest sentit, sense cap resultat.

Tornant a la correspondència de la Laura, llegeixo una carta de Paul Dukas, reveladora de la confiança i intimitat que hi havia entre tots dos. La reproduïxo:

“Ma très chère nièce, je ne vous écrivais pas parce qu'aux dernières nouvelles vous m'annonciez votre départ à tous pour Florence et que j'attendais que vous me donniez votre adresse l'-bas.

Je ne croyez pas que vos santés c.à.dire celles de vos papa et maman, laissassent à dire et je sui péniblement surpris de ce que vous m'apprenez. Vous ne sortiez donc jamais de ces sorte d'ennuis, les plus pénibles de tous!... j'en suis navré.

Il faut absolument que M. Albéniz se soigne. Je le 'veux', d'abord pour moi, par egoïsme et ensuite parce qu'il est la tête de notre colonne et que s'il ne va pas, lui, rien ne va plus. J'avais déjà remarqué son impressionabilité extrême pendant mon 'exquis' séjour chez vous. Bien qu'il prétendit que ma présence lui fut un calmant il lui restait encore trop de nerfs, et trop de dépressions amène a la liquéfaction morale de matérielle. Il n'en faut pas!!! Il est nécessaire qu'il se traite, qu'il se douche, qu'il s'étrille, qu'il fasse des kilomètres au pas gymnastique s'il le faut, mais qu'il aille bien. S'il était ici je lui ferais

de piqûres d'eau de mer si cela convenait à son tempérament. Le Dr. Quinton qui est de mes amis me traite en ce moment, j'en suis à ma 6ème. piqûre et j'en ai retiré un vrai et très bienfaisant résultat. Mais il faudrait être ici et savoir si cela serait indiqué. Si j'en étais sûr je vous dirais d'accourir, vite, vite vite!

Quant à Madame je suis désolé de penser qu'elle souffre aussi et je vous plains de tout cœur de la voir souffrir. C'est affreux à la fin! Et justement parce que vous êtes toutes deux de modèles de gentillesse et de courage, c'est révoltant! Je sens ça; c'est impossible que ça n'aille pas mieux très bientôt.

Non, je n'ai rien vu au Russerie sauf «Hippolyte» et «Aricie» c'est beau. Mais j'ai entendu hier au concert Prisler une cantate de Bach! Ah! mes enfants il en avait un génie celui-là! Soyez sages et tenez-moi au courant. Le triste privilège de l'âge me permet de vous embrasser tous sans pudeur.

Paul Dukas."

Fig.1. Laura Albéniz, Il·lustració al setmanari *Foyer*, 1910, any 1, núm.1, 12 d'octubre de 1910, p. 6.

Fig.2. Laura Albéniz, Il·lustració al setmanari *Foyer*, 1910, any 1, núm.1, 12 d'octubre de 1910, p. 6.

Aquesta correspondència, en bona part editada per Mercedes Tricàs Preckler, merescué d'aquesta investigadora les reflexions següents: *“A lo largo de esta extensa correspondencia vemos a Dukas convertido en un firme apoyo de la hija de Albéniz, una especie de consejero a qui acudir en las decisiones importantes, un “oncle affectionné”, tal como él mismo se denomina. Basta con observar la emotividad que impregna las variadas y siempre originales cartas para corroborar esta afirmación, como por ejemplo, ésta: “toute mon affection à casser en petits morceaux pour sucrer chacune de vos tasses”.*

La Laura es casà amb Vicenç Moya, militar elegant i simpàtic. D'ells, en parlen en Joan i en Jacint Raventós en unes memòries de joventut. La Laura havia rebut una educació acuradíssima i sabia set o vuit idiomes.

Setmanalment, en feia a casa seva una tertúlia; un dels darrers “salons” barcelonesos, on acudien nombrosos intel·lectuals i artistes. El matrimoni Moya tingué dos fills: en Juli, que morí en passar-se als nacionals, en el front, i una noia que es casà amb el doctor Samsó. Juli Samsó, l'arabista, catedràtic de la Universitat de Barcelona, és fill d'ells. Juli Samsó és un bon amic meu, company a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. És un erudit esplèndid, i un dia, agraït per haver jo publicat un article sobre la seva àvia, em regalà un parell de dibuixos d'ella. La veritat és que la figura de Laura Albéniz sempre m'ha fascinat.

Fig.3. Laura Albéniz, Il·lustració al setmanari *Foyer*, 1910, any 1, núm.3, 26 d'octubre de 1910, p. 4.

Fig.4. Laura Albéniz, Il·lustració al setmanari *Foyer*, 1910, any 1, núm.3, 26 d'octubre de 1910, p. 7.

Quan morí Laura Albéniz, Eugeni d'Ors, que sempre l'havia admirada i li dedicà diverses pàgines del *Glossari*, tant en català com en castellà, li adreça una glossa de comiat, titulada "Adiós Laura Albéniz".

Començava d'aquesta manera: "Adiós, Laura, que un día, de los Londres y los París de tu padre, viniste, no a Triana precisamente, como los admiradores del gran compositor imaginaron entonces; pero sí, a la Tiana, es decir, a Barcelona, y para verter aquí las lecciones de dandismo, recibidas de Xavier Gosé, a reforma del gusto; en razón, cuando yo también, de regreso, me aplicaba a la de ciertos valores intelectuales... Adiós, elegante cómplice mía."

Extret de les memòries de Joan Perucho, publicades a "Els jardins de la malenconia", Ed. 62, Barcelona, 1992.»

Aquesta breu biografia de l'artista, que inclou un recorregut per la seva trajectòria artística, en la que s'han definit les característiques formals i els seus deutes cap a altres artistes, es veu corroborada per les imatges de la seva obra o veritable testimoni del que s'ha dit. En aquesta ocasió les imatges representatives d'Albéniz s'han escollit de la revista *Foyer* (fig. 1, 2, 3 i 4) perquè les hem considerat molt adients, tal com el text transcrit esmenta, ja que corresponen a un període en el que moltes de les obres d'Albéniz han desaparegut i no es troben. També, perquè en aquesta mateixa publicació col·laboraren - per no dir que en foren els promotors- Ismael Smith i Marian Andreu, i a la qual va ser convidat a participar Néstor, tot i que no va arribar a fer-ho per la curta durada de l'edició.⁴ I, perquè així retrobem els quatre amics junts titllats de decadents i refinats a la exposició que es realitzà al Fayans Català l'any 1911 i que s'intitulà *Exposició. Albéniz, Néstor, Smith, Andreu. Dibuixos, Pastells, Olis, Esmalts, Aiguaforts* (fig. 5). Finalment, reunir-los de nou en aquest número de la revista celebra l'exposició d'Ismael Smith que aquest mateix any realitza el Museu Nacional d'Art de Catalunya amb el convenciment que possiblement seguiran les dels altres companys d'aventura artística.

Fig.5. Laura Albéniz, Dibuix (1910) reproduït al frontispici de la part destinada a l'artista en el catàleg de l' *Exposició. Albéniz, Néstor, Smith, Andreu. Dibuixos, Pastells, Olis, Esmalts, Aiguaforts*: Barcelona: Fayans Català: Del 14 Janer al 7 Febrer MCMXI. Catalech, Vilanova i la Geltrú, Oliva impressor, 1911.

⁴ *Foyer*, 1910, setmanari *Foyer*, any 1, núm.1, 12 d'octubre de 1910; núm. 2, 19 d'octubre de 1910; núm.3, 26 d'octubre de 1910; núm.4, 2 de novembre de 1910, i núm.5, 9 de novembre de 1910.

